

УДК 378.1 (477) : 371.83

Трибулькевич К. Г.,

к. пед. н., доцент,

МНУ імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО
САМОВРЯДУВАННЯ У 1980-1990 рр.
ЯК УМОВА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Питання національно-патріотичного виховання набули гострого звучання із здобуттям Україною незалежності, й особливо актуальними стали із посиленням тенденцій євроінтеграції у другій половині 2000-х років, із російською агресією, спрямованою проти національної державності України. Подібно апостолу Павлу, Йосип Сліпий був патріархом свого народу, страдником за національну правду, свободу і честь. Чесноти, сповідуванні Йосипом Сліпим, заслуговують глибокого вивчення і осучаснення.

Потужним засобом національно-патріотичного виховання є студентське самоврядування. Вивчення історії становлення даного феномену уможливує виділення позитивних і негативних моментів, застосування кращих виховних традицій на виконання актуальних виховних завдань.

Актуальним завданням дослідження є визначення суперечностей, тенденцій та закономірностей розвитку студентського самоврядування, притаманних для періоду 1980-1990 рр. Особливої уваги потребує вивчення впливу суспільних подій, пов'язаних із перебудовою країни, на демократизацію студентського життя.

Аналіз наукової та історичної літератури засвідчив, що початок 1980-х років знаменувався низькою соціальною ініціативністю, формалізмом у громадській діяльності молоді. В другій половині 1980-х рр. в обіг вищих навчальних закладів входить поняття студентського самоврядування, що отримало офіційний статус із прийняттям 17 червня 1987 року спільної постанови Мінвузу СРСР, ВЦСПС та ЦК ВЛКСМ «Про першочергові заходи щодо розширення участі студентів в управлінні вищими навчальними закладами».

Аналіз тексту постанови призводить до висновку, що керівну роль у студентському самоврядуванні партійні керманічі надавали комсомольській та профспілковій організаціям. Прогресивними змінами було те, що до складу вчених рад вищих навчальних закладів та рад факультетів вводились представники студентського самоврядування у кількості не менше однієї чверті від загального складу. Своїх делегатів студенти обирали на зборах профспілково-комсомольського активу вищих навчальних закладів, факультетів, курсів. Також студенти, у кількості однієї третини від загального зібрання, брали участь у виборах деканів і ректора.

Деканів зобов'язали регулярно проводити на факультетах і курсах загальні збори студентів і професорсько-викладацького складу, на яких повинні були розглядати питання вдосконалення навчально-виховного процесу, в тому числі пропозиції щодо вільного відвідування лекцій; якості навчання та викладання; організації побуту і відпочинку; заслуховувати звіти викладачів і студентів про виконану роботу по реалізації студентських ініціатив. У разі невиконання покладених зобов'язань, студентів-членів рад факультетів, вчених рад вищих навчальних закладів повинні були переобрати.

Студенти відтоді могли брати участь навіть у роботі приймальної комісії. Були членами стипендіальних комісій, комісій з розподілу випускників, як у 1920-х роках. Крім того, студенти підключались до контролю знань.

Комсомольську та профспілкову організацію зобов'язували сприяти створенню мережі наукових лабораторій, конструкторських бюро, професійних і творчих об'єднань на засадах студентського самоврядування, госпрозрахункових студентських об'єднань для надання послуг населенню.

Студентським гуртожиткам надавались більші повноваження в управлінні своїм життям: продовжувалась політика самообслуговування, дозволялось повне або часткове самоврядування, метою якого була активна участь студентів у суспільно-корисній діяльності, організації побуту, відпочинку, спортивно-оздоровчих заходів.

Згідно постанови, управління вищим навчальним закладом повинно було здійснюватися на основі принципу прозорості, для чого необхідно проводити щорічне анкетування студентів, за розробленою Мінвузом СРСР методикою.

Здійснений аналіз дозволяє вважати спільну постанови Мінвузу СРСР, ВЦСПС та ЦК ВЛКСМ прогресивною та демократичною. Проте заорганізованість і формалізм попередніх етапів розвитку даного феномену, консерватизм у керівництві вищими навчальними закладами, зневіреність молоді у можливості об'єктивних змін, інфантильність молодого покоління, служили протиріччями на шляху розвитку студентського самоврядування. За умови подолання яких, ефективна система управління вищим навчальним закладом могла бути створена. Проте в останній період функціонування радянських цінностей такий процес не відбувся.

В 1980-1990 рр. у галузі освіти відбувається децентралізація передусім по лінії Міністерства освіти, а також науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів. Вивчення наукової літератури та архівних джерел дозволяє твердити про функціонування складної розгорнутої системи студентського самоврядування (рис. 1.).

Як свідчить аналіз, основними керівними структурами залишились комсомольська та профспілкова організація. Проте остання набувала більшого значення та взяла на себе більше повноважень. Про що свідчить розгалужена мережа профспілкових комісій, тоді як комсомольське бюро опікувалось навчально-виховною роботою через відповідну комісію та секторами відповідно до існуючих профспілкових комісій: культ-масовим, спортивним, науковим. Також при комітеті комсомолу функціонували штаб трудових справ, клуб інтернаціональної дружби.

Дослідження засвідчило активізацію художньої самодіяльності студентів у 1980-х рр. У структурі студентського самоврядування важливе місце продовжував займати сектор наукової роботи, що координував діяльність студентського наукового товариства, наукових гуртків, студентських проектно-конструкторських бюро.

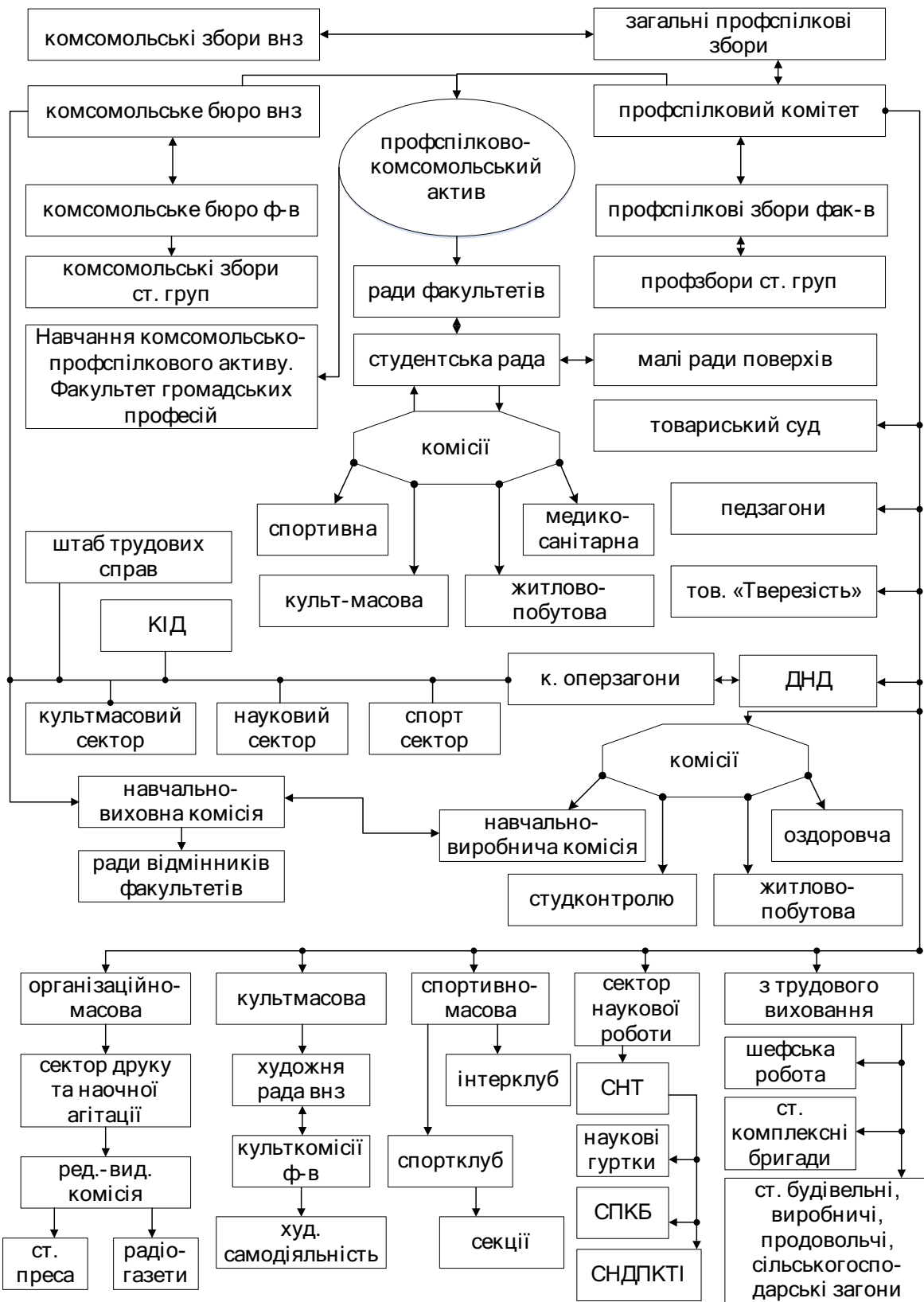

Рис. 1. Структура студентського самоврядування у 1980-1990 рр.

Аналіз діяльності студентського самоврядування у галузі трудового виховання дозволяє зробити висновок про існування численних форм вираження студентської

самоврядної трудової активності. Багатоманіття форм створювало сприятливі умови для активізації суспільно-корисної діяльності, проте наявність двох контролюючих органів (профспілкова комісія з трудового виховання, комсомольський штаб трудових справ) ускладнювали злагоджену роботу студентського самоврядування. Робота комісії та груп студентського контролю свідчить про реальну реалізацію студентських прав і свобод, демонструє демократичні принципи студентського самоврядування в дії.

Аналіз засвідчив, що поруч із виявом студентської активності в різноманітних сферах, більша частина студентів, а саме 65%, зневірені у можливості змін вузівського життя та своїй ролі в даному процесі, проте прагнуть демократизації в управлінні вищим навчальним закладом. А. І. Давидова називає покоління студентської молоді кінця 1980-х – початку 1990-х аполітичним та інфантильним [1, с. 21]. Проте узагальнення не можна віднести до українського студентства, що попри деяку розчарованість кінця 1980-х, на початку 1990-х брало активну участь в процесі державотворення незалежної України.

Демократичні тенденції, що активізувались у суспільстві, вимагали серйозних змін у роботі партійного та комсомольського керівництва. Проте принципівих зрушень на виконавчому рівні не відбувалось, що змусило молодь масово покидати лави ВЛКСМ. Наближалась доба докорінного оновлення Української держави та новий етап у розвитку студентського самоврядування.

Здійснений аналіз дозволяє зробити висновок основні тенденції у розвитку студентського самоврядування 1980-х років: організаційно-процесуальні (масовість студентського самоврядування, коли більшість студентів беруть участь у роботі структурних підрозділів студентського самоврядування), структурно-змістовні (бюрократизація та формалізація діяльності комсомольської та профспілкової організації у галузі студентського самоврядування), актуально-визначальні (посилення демократичних принципів права і законності, гласності наприкінці досліджуваного періоду).

В цей час простежуються суперечності студентського самоврядування: соціально-економічні (між гласністю та ідеологічною пропагандою), освітньо-виховні (між демократичними тенденціями та заформалізованістю структури студентського самоврядування, між необхідністю демократичних перетворень і консерватизмом в управлінні вищими навчальними закладами), соціально-психологічні (між студентською активністю та засиллям рутинної роботи, яка не викликає інтерес молоді; між потребою у самостійності та інфантильністю молоді, зневірою у можливості змін; між прагненням вищих навчальних закладів впровадити студентське самоврядування та небажанням автономії, виходу з-під контролю органів студентського самоврядування).

Встановлено закономірності розвитку студентського самоврядування, що знайшли найбільш характерне вираження у 1980-х рр.: різнобічна особистісно цінна і суспільно корисна діяльність сприяє формуванню особистості громадянина; безпосередня участь студентів в організації своєї життєдіяльності підвищує відповідальність за результати здійснюваної діяльності; студентський контроль забезпечує реалізацію принципів демократії, гласності, права та законності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Давыдова А. И. Студенческое самоуправление как средство повышения качества подготовки специалистов в системе среднего профессионального образования : дисс. канд. пед. наук : 13.00.08 / Антонина Ивановна Давыдова. – Ульяновск, 2009. – 280 с.